

Grondslagen van de Psychologie

college 7
wetenschapsfilosofie
26-02-2009

het wetenschappelijk realisme debat

recapitulatie

- *Start kennisleer:* rationalisme vs. empirisme;
- *Vanaf log.pos.:* wetenschapsfilosofie: wat is wetenschap;
- Poging *demarcatiecriterium* te vinden, eindigt bij Lakatos – maar is dat wel een demarcatiecriterium?
- Als dat niet zo is zitten we met “anything goes” - alles is toegestaan & alles is relatief.

2

Relativisme / constructivisme is i.h.a. onhoudbaar:

"Anything goes" kan toch niet echt kloppen,

- [1] Relativisme vereist een metaperspectief;
- [2] Relativisme doet een performatieve tegenspraak;
- [3] Sokal-Hoax: Je kan niemand meer aanspreken op waarheden / onwaarheden gebaseerd op objectieve waarheden – dat is in de politiek natuurlijk onwenselijk;
- [4] Hetzelfde geldt voor Voodoo.

3

programma

Debat : degenen die menen dat we de werkelijkheid grotendeels kunnen kennen *versus* degenen die menen dat dat voor een (groot deel) niet zo is.

Programma voor dit college: Dit debat bekijken.

Anti-realisme in de psychologie: eliminativisme.

4

Debat: het realisme vs. anti-realisme debat

Sokal

- We zagen dat hij expliciet verdedigde:
  - [1] dat er een objectieve werkelijkheid is;
  - [2] die (gedeeltelijk) kenbaar is; &
  - [3] dat het achterhalen van die objectieve feiten het doel van de wetenschapper is.
- Deze positie staat bekend als **wetenschappelijk realisme** & gaat dus in tegen relativisme / constructivisme / de opvatting dat alle waarneming theoriegeladen is.

Alan Sokal

6

Wetenschappelijk realisme

- De anti-constructivist = de wetenschappelijk realist;
- Als je realist bent m.b.t. X, dan zeg je dat X bestaat (we voeren het debat nu in termen van realisme vs. anti-realisme);
- Het gaat nu om de vraag **wat goede redenen zijn** om te zeggen dat die **ene** theorie de juiste is (en dan ben je dus een wetenschappelijk realist m.b.t. de entiteiten uit die theorie).

7

Anti-realisme

- **V:** Gegeven de verwerping van radicaal relativisme; wat is dan nog wetenschappelijk constructivisme / relativisme?
- **A:** De opvatting dat er meerdere wetenschappelijke theorieën zijn die de objectieve werkelijkheid **mogelijk** correct zouden beschrijven, maar waartussen je niet kiezen kan, omdat ze net zo goed zijn: ze **werken** net zo goed;
- M.a.w. het gaat om **instrumentalisme**: een theorie is om voorspellingen mee te doen, de vraag naar de waarheid is niet interessant.

8

G: 276

Constructivisme

- Er zijn verdedigers van constructivisme, maar dat is wel een stuk gematigder dan dat van Kuhn, Feyerabend ect.;
- Bas van Fraassens **constructivistisch empirisme**.

Bas van Fraassen

9

TB: 17

debat

De werkelijkheid is (grotendeels) te kennen (**wetenschappelijk realisme** - heeft rationele component)

versus

De werkelijkheid is voor een heel groot deel niet te kennen (anti-realisme; **constructivistisch empirisme**; is gematigd)

10

Probleem voor psychologen

- Als je anti-realist bent, heeft de psychologie geen onderwerp dat bestudeerd kan worden,
- Want je kan niet zien wat een ander denkt, ervaart, en dus zijn mentale toestanden enkel handige constructies / postulaten, maar kan je niet zeggen dat ze ook echt bestaan.

11

Programma debat: waarom zouden we wetenschappelijk realist zijn?

Om hier een antwoord op te geven:

- 1.1 Voorlopig antwoord op de vraag: Wat is wetenschappelijk realisme?
- 1.2 *Onderbepaaldheid* van de theorie door de empirische data is een probleem voor de realist;
- 1.3 Nadere explicatie van wet. realisme;
- 1.4 Verdediging wetenschappelijk realisme tegen tegenargumenten;
- 1.5 Conclusies wetenschappelijk realisme.

12

1.1 wat is wetenschappelijk realisme?

- **In het algemeen** kan je zeggen dat het om drie beweringen gaat:
  1. Een wetenschappelijke theorie zegt iets over de (onderliggende / niet waarneembare) werkelijkheid (electronen / mentale toestanden);
  2. Er zijn **goede redenen** om aan te nemen dat die theorie (bij benadering) juist is (en dus dat de termen refereren);
  3. Er is **wetenschappelijke vooruitgang** mogelijk.

13
TB: 4, B 1.1, G: 279

ontologisch realisme

- Wetenschappelijk realisme veronderstelt metafysisch realisme (dat is dus geen vorm van wetenschappelijk realisme);
- **Metafysisch realisme** accepteert de stelling dat er een wereld bestaat onafhankelijk van ons, met een onafhankelijke structuur (Cf. vorig college – er is een objectieve werkelijkheid).

14

1.2 een probleem voor wetenschappers

- De wetenschap heeft het over allerlei dingen die we **niet waar kunnen nemen** en die we ook niet kunnen testen;

15

- Dat maakt rivaliserende theorieën mogelijk die net zo goed met de dingen die we wel waar kunnen nemen om kunnen gaan;
- Dit wordt de **onderdeterminering** (= **onderbepaaldheid**) van de theorie door de empirische data genoemd:

16

- **Popper**: “[T]here may be two theories which are incompatible, but have identical observational consequences.” (1974: 1108)
- Ze zijn met elkaar in tegenspraak, maar worden wel tegelijkertijd bevestigd / gecorroboereerd;
- Elke theorie wordt net zo goed bevestigd als de andere theorieën: Dat houdt dus in dat je niet op basis van de empirische data kan bepalen welke theorie de juiste is.

17

Dit is dus het debat:

- **Feit**: We hebben verschillende rivaliserende theorieën of kunnen die gemakkelijk construeren;
- **[1] De realist zegt**: één daarvan is juist & als dat nu niet uit te maken valt, dan is dat wel zo in de toekomst – en ik kan nu al zeggen / beargumenteren hoe we dat dan bepalen;
- **Vs. [2] De anti-realist zegt**: dat valt nooit uit te maken.

18

1.3 nadere uitleg v/h wetenschappelijk realisme

Deze nadere uitleg heeft drie programma-onderdelen:

- [1] Tien algemene kenmerken van het wetenschappelijk realisme;
- [2] *Inference to the best explanation* als redeneervorm (i.t.t. inductie of deductie);
- [3] Onderscheidingen binnen het wetenschappelijk realisme.

19
B: 4.4

10 kenmerken v/h wetenschappelijk realisme (Laudan 1984)

- 1. De beste hedendaagse wetenschappelijke theorieën zijn op zijn minst **bij benadering waar**;
- 2. De centrale termen van onze beste hedendaagse theorieën zijn werkelijk **referentieel**;

20

- 3. Dat de wetenschappelijke theorieën bij benadering waar zijn, is voldoende **verklaring voor de voorspellende kracht** van de theorieën;
- 4. Dat de wetenschappelijke theorieën bij benadering waar zijn is **de enige verklaring voor de voorspellende kracht** van de theorieën;
- 5. Een wetenschappelijk theorie kan bij benadering waar zijn, ook als deze niet succesvol refereert (vergelijk spoorboekje);

21

- 6. De geschiedenis van de volwassen wetenschap laat een **voortgang** zien in de benadering van het geven van een ware beschrijving van de (fysische) wereld;
- 7. De theoretische claims van wetenschappelijke theorieën moeten **letterlijk** genomen worden, en daarmee zijn ze dus waar of onwaar;
- 8. Wetenschappelijke theorieën maken claims over datgene **wat bestaat**;

22

- 9. Het **voorspellende succes** van een theorie is **bewijsmateriaal voor het referentiële succes** van de theorie;
- 10. De wetenschap **streeft naar een letterlijk ware beschrijving** van de fysische wereld en het succes van de wetenschap is af te meten aan het bereiken van dit doel.
Let op: Niet elke wetenschappelijk realist accepteert al deze stellingen.....

23
TB: 5

What realists do share in common are the convictions that scientific change is, on balance, progressive and that science makes possible knowledge of the world beyond its accessible empirical manifestations.

Leplin 1984: 2

- **HD:** Dit is dus gericht **tegen het empirisme** (we zullen zien dat vanuit het empirisme de aanval wordt ingezet).

24

Wetenschappelijk Realisme accepteert IBE als redeneervorm

- IBE – inference to the best explanation;
- Dit is hetzelfde als abductie;
- IOE – inference to the only explanation;
- Men gaat vaak van IBE naar IOE;
- Hoe werkt IBE?

25
B 1.2, G: 269

Inference to the best explanation

1. O is het geval;
  2. Als E het geval was, was O te verwachten;
- Dus is het zeer waarschijnlijk dat:
3. E was het geval.

Een voorbeeld...

26

voetstappen

- Verklaring #1: er liep hier een mens;
- Verklaring #2: er liep hier een koe met rare schoenen;
- Verklaring #3: er liep een alien;
- Verklaring #4: golven van de zee / de wind hebben dit veroorzaakt;
- Men accepteert verklaring #1. als *beste* verklaring, en eigenlijk ook als *enige* verklaring;
- Mag dat?

27

We gebruiken IBE/IOE allemaal

- Jack Frost;
- Maar is dit geen inductie...?

28

- IBE mag *niet* als het een vorm van *inductie* is (wat dat is ongeldig);

Inductie:

- Alle voetsporen [A] zijn van mensen [B] (in ieder geval tot nu toe was dat zo);
- Dit zijn voetsporen;
- Dus zijn ze van mensen.
- **Je moet dus andere, goede redenen aandragen om IBE (en evt. IOE) te accepteren;**
- **Kandidaten:** eenvoud, verklarende kracht, gelijkens op andere verklaring.

29

Het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. Gematigd wetenschappelijk realisme
4. Entiteitenrealisme
5. Methodologisch realisme

30

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. **Naïef wetenschappelijk realisme**
Alles wat in de werkelijkheid bestaat kan door ons begrepen worden met de categorieën die we nu hebben.
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. Gematigd wetenschappelijk realisme
4. Entiteitenrealisme
5. Methodologisch realisme

31

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. **Sterk wetenschappelijk realisme**
We hebben goede redenen om aan te nemen dat een theorie waar is.
3. Gematigd wetenschappelijk realisme
4. Entiteitenrealisme
5. Methodologisch realisme

32

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. **Gematigd wetenschappelijk realisme**
We kennen grofweg de structuur van de werkelijkheid / Theorieën zijn bij benadering waar.
4. Entiteitenrealisme
5. Methodologisch realisme

33

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. **Gematigd wetenschappelijk realisme**
4. **Entiteitenrealisme**
Zwakke vorm: er zijn entiteiten / dingen in de geest (Cf. er is iets weg $\Rightarrow$ er is een dief);
5. Methodologisch realisme

Entiteitenrealist:
Nancy Cartwright

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. **Gematigd wetenschappelijk realisme**
4. Entiteitenrealisme
5. **Methodologisch realisme**
We doen alsof er mentale toestanden bestaan (er is iets weg $\Rightarrow$ misschien is er een dief).

35

Methodologisch
realist
Rom Harré

het gaat om gematigd wetenschappelijk realisme

1. Naïef wetenschappelijk realisme
2. Sterk wetenschappelijk realisme
3. **Gematigd wetenschappelijk realisme**
4. Entiteitenrealisme
5. Methodologisch realisme

36

1.4 Zes discussiepunten

	<i>Tegen realisme</i>	<i>Verdediging</i>
DP #1	Argument uit de wetenschap	Zelfde argument ter verdediging
DP #2	Kuhns paradigmaverhaal	Voorbeelden van continue ontwikkeling
DP #3	VF: Waarschijnlijkheid	TD: doel is waarheid
DP #4	Leplin: succes $\neq$ waarheid	TD: kleine kans arg.
DP #5	VF: Best of bad lot (vs. IBE)	TD: Kleine kans arg. (vs. IBE / supports IBE).
DP #6	Onderdeterminatie	TD: Kleine kans arg.

37

DP #1: Argument uit de wetenschap

- **Anti-Realisten:** Veel wetenschappers zijn instrumentalisten (vb. Newton m.b.t. kracht);
- **Realisten:** Wij reageren precies op dit soort instrumentalisme, roepen dat dat toch juist is overtuigt ons niet;
- **Bovendien:** Legio wetenschappers zijn wel realisten (aardplaten).

38

DP #2: Kuhns paradigma's

- We hebben van Kuhn geleerd dat er vele voorbeelden zijn van het construeren van de werkelijkheid;
- Volgens Kuhn ontdekken we dus helemaal niet – zoals de realist stelt – langzaam hoe de wereld in elkaar steekt;
- **Tegenwerping:** Er zijn legio voorbeelden van een continue ontwikkeling in de wetenschap (vb. geologie; celbiologie).

39

DP #3: Van Fraassens 1^e argument

- Bas van Fraassen is een **constructivistisch empirist**;
- VF doet niet moeilijk over alle dingen of theorieën, maar enkel over een deel ervan;
- Om dat te zien, kunnen we de wereld in vier domeinen indelen:

40

Vier domeinen

- **Domein I:** het met de zintuigen waarneembare;
- **Domein II:** het met instrumenten waarneembare, dat ook op die manier is waargenomen;
- **Domein III:** het met instrumenten waarneembare, dat nog niet is waargenomen;
- **Domein IV:** Het principieel onwaarneembare.

41

TB: 17

Waarschijnlijkheid

- **VF:** Een theorie die alleen iets over domein I zegt is waarschijnlijker dan een theorie die ook iets zegt over de domeinen waar je geen directe waarnemingen in kan doen;
- **Tegenwerping # 1:** Maar die is veel minder okay voor het doel v.d. wetenschapper, nml. een **ware** theorie opstellen (i.t.t. een **adequate**).

42

- **Tegenwerping # 2:** Wat doe je met domein 1? Wanneer hoort iets daartoe?
- Als een mens het kan zien?
- Wat als jij daar een bril voor nodig hebt (zijn de letters in de krant enkel postulaten?);
- En hoe zit het met insecten die infrarood waar kunnen nemen?

43

- **Tegenwerping # 3:** Stel dat je zegt dat het gaat om mensen i.h.a. zodat bril dragers uitzonderingen zijn en bijen die infrarood zien erbuiten vallen,
- Waarom zou je ontologische consequenties verbinden aan het al dan niet waarneembaar zijn **door mensen**?
- **HD:** Dat is natuurlijk een vraag die we alle constructivisten voor moeten leggen.

44

DP #4: Succes impliceert geen referentie / waarheid

- De wetenschappelijk realist gaat ervan uit dat het succes van een theorie verklaard kan worden doordat [1] de termen uit de theorie verwijzen & [2] de theorie waar is;
- Maar er zijn ook succesvolle theorieën geweest die termen hadden die [1] niet refereerden, en (daarmee dus ook) [2] niet waar waren (vb. Aristoteles' fysica – innerlijk streven van objecten e.d.);
- **Tegenwerping:** Kleine kans argument (komt zo meteen).

45
TB: 5

DP #5: Best of a bad lot

- IBE (of IOE) kan volgens VF ook ***inference to the best of a bad lot*** zijn;
- Neem het voetstappen-voorbeeld nog eens: Wat als je niet de theorie opstelt dat er een mens gelopen heeft?
- Dan leidt IBE je naar een onzinnige theorie (koeien met schoenen);
- **Tegenwerping:** kleine kans argument (komt zometeen).

46

DP #6: onderdeterminatie

- We hebben gezien dat er soms onderdeterminering is van de theorie door de empirische data (vb. *superstring theory*);
- Dit kunnen we ook principieel / logisch maken: stel natuurkundigen hebben maar 1 theorie (zonder god), voeg daar god aan toe (als toeschouwer, en je hebt een even goede theorie, maar wel een andere), m.a.w. ***princiële onderdeterminatie***.

47
TB: 69, B 3.4

VF geeft dit argument ook

- VF is een *empirist*;
- Kleine dingen kan je niet zien, de microscoop is gebouwd met een theorie in het achterhoofd – ze moet bepaalde resultaten opleveren – zo niet, dan is de microscoop niet goed;
- **Claim VF:** Een andere theorie zou net zou goed (kunnen) zijn – onderdeterminatie dus.

48

Het kleine kans argument

- Ton Derksen (realist);
- Pakt de laatste argumenten tegelijkertijd aan;
- Het gaat om een **waarschijnlijkheidsargument**.

49

Kleine Kans Principe

"[W]anneer je weet dat de kans zeer klein is dat p (waar p staat voor een bepaalde uitspraak), dan is het redelijk om te geloven dat *niet-p*." (Derksen 2006: 31)

- Het probleem zit hem in de domeinen II & III (over I & IV doet niemand moeilijk);
- **Derksen**: In domein II hebben we consistente gegevens verzameld (bijvoorbeeld via microscopen);
- Dit hebben we gedaan op verschillende manieren via verschillende microscopen die gebaseerd zijn op verschillende principes;
- M.a.w. **de microscopen ijken elkaar**.

51

- Hoe groot is de kans dat je zo **consistente** gegevens krijgt, als de microscopen onbetrouwbaar zijn?
- Die kans is erg klein (in het extreme geval is het *ad random* gegevensgeneratie; vergelijk 2 dobbelstenen).
- Met andere woorden: Hier kunnen we het kleine kans principe toepassen: we hebben goede redenen om te geloven dat de theorie bij benadering waar is (de kans dat dat niet zo is nadert nul).

52

Consistentie & kleine kans argument

- Consistentie & kleine kans argument geven aan dat:
- We **goede redenen** hebben om te geloven dat de termen die we gebruiken m.b.t. domein II refereren / de theorie waar is;
- Bovendien: Als onderdeterminatie een echt probleem is, hoe vaak kan een voorspelling m.b.t. domein III dan uitkomen? (Zelfde argument – kleine kans);
- **Gematigd wetenschappelijk realisme is hiermee gered.**

53

Hoe zit het met IBE?

- IBE klopt vaak omdat de kansen van de tegenstander zo klein zijn;
- Hoe groot is de kans dat koeien, wormen of zand en zee de voetsporen gemaakt hebben?
- Die kans is heel erg klein;
- Dit geeft dus aan dat IBE werkt omdat de kansen op het alternatief zo ontzettend klein zijn:

54

"De kans dat wind, zand en zee iets dergelijks zouden creëren, is zó klein dat we die kans gevoelig menen te mogen negeren. [...] En we denken niet eens aan de mogelijkheid dat wind, zand en zee de oorzaak [...] zijn." (Derksen 2006: 32)

55

1.5 conclusies

- Of je het nu eens bent of niet: We hebben nu in ieder geval een serieuze kandidaat - namelijk gematigd wetenschappelijk realisme - die recht doet aan [1] de opvattingen van wetenschappers dat ze de objectieve feiten boven water proberen te halen; &
- [2] Die je als psycholoog in staat stelt om te zeggen: mentale toestanden zijn geen theoretische constructies, we hebben goede redenen om aan te nemen dat ze echt bestaan;
- Dan kan je dus wetenschap m.b.t. het mentale gaan bedrijven.

56

Wat voor vragen kan je over deze stof verwachten?

57

Tot volgende keer!

Vragen?

Mail naar a.j.p.w.dooremalen@uva.nl

Of stel ze op het discussieforum

Inhoudelijke discussie over de stof?

Bekijk het forum op Blackboard

58